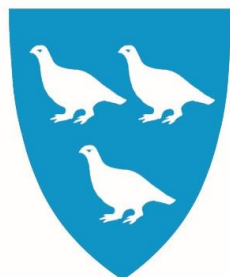

OVERSIKTSDOKUMENT FOLKEHELSE 2020-2024

Mette Marit-bautaen ved innfallsporten til Lierne nasjonalpark

LIERNE KOMMUNE SKAL VÆRE EN
KOMMUNE DER FOLK TRIVES
OG VIL BO

Innholdsfortegnelse

OVERSIKTSDOKUMENT FOLKEHELSE	0
2020-2024	0
OPPSUMMERING	3
1 Befolkningssammensetning	5
2 Oppvekst og levekårsforhold	6
2.1 Boligforhold.....	6
2.2 Inntektsforhold.....	6
2.4 Antall uføre / redusert arbeidsevne.....	7
2.5 Sykefravær	7
2.6 Arbeidsledighet	7
2.7 Fakta om skolestruktur	8
2.8 Hva er trekk ved læringsmiljø	8
2.9 Barnehagedekning og barnehagemiljø	9
2.11 Tilgjengelighet til helsestasjons- og skolehelsetjenesten	10
2.12 Flyktninger.....	11
3 Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø.....	12
3.1 Drikkevannskvalitet.....	12
3.2 Forekomst av radon	12
3.3 Områder utsatt for forurensning	13
3.4 Inneklima i skoler, barnehager og offentlige rom.....	13
3.5 I hvilken grad er skoleveger trygge / utsatte veger?.....	13
3.6 I Omfang av områder for rekreasjon og friluftsliv.....	15
3.7 Kulturtilbud og sosiale møteplasser.....	15
3.8 Ufrivillig ensomhet	17
3.9 Omfang av sosiale risikomiljøer som rusmiljøer og kriminalitet.....	17
3.10 Tilbud og tilgjengelighet til kollektivtransport	18
3.11 Valgdeltakelse Lierne kommune	18
4 Skader og ulykker	19
5 Helserelatert atferd.....	20
5.1 Inaktivitet blant voksne.....	20
5.2 Omfang av fysisk aktivitet i skolen	20
5.3 Daglig røyking og snusing.....	21

5.4 Antall skjenkesteder, serverings- og åpningstider for alkoholsalg. Informasjon om skjenkebevilling.....	21
5.5 Alkohol og rusmiddelbruk.....	21
5.6 Mat og måltider i barnehage, skolefritidsordning og skole.....	24
6 Helsetilstand.....	25
6.1 Forekomst av forebygg-bare sykdommer.....	25
6.2 Data om trivsel og selvopplevd helse.....	27

FORORD

Alle kommuner skal legge til rette for systematisk og kunnskapsbasert folkehelsearbeid.

Kommunen skal hvert fjerde år utarbeide en oversikt over helsetilstanden i befolkningen, med de positive og negative faktorer som kan virke inn på denne. Oversikten skal være skriftlig og identifisere folkehelseutfordringer i kommunen. Den skal også inneholde faglige vurderinger av årsaksforhold og konsekvenser.

Ansatte ved Lierne kommune, henholdsvis plan og utvikling-, helse og omsorg-, oppvekst og kultur-, sentraladministrasjonen, samt representant fra NAV, lensmannen i Lierne og folkehelsekoordinator har under høsten 2019 og januar 2020 arbeidet med oversiktsdokument Folkehelse. I tillegg har kommunelegene kommet med uttalelser i forbindelse med temaene i dokumentet.

Med folkehelsearbeid menes samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer folks helse og trivsel. Videre gjennom å forebygge psykisk- og somatisk sykdom, beskytte mot helsetrusler, samt arbeide for en fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen.

Folkehelse er: «Befolkningens helsetilstand og hvordan helsen fordeler seg i befolkningen».

Helse- og omsorgsdepartementet fastsatt 28. juni 2012 forskrift om oversikt over folkehelsen.

Krav til oversiktens innhold er følgende:

- a) Befolknings sammensetning
- b) Oppvekst- og levekårsforhold
- c) Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø
- d) Skader og ulykker
- e) Helse relatert atferd
- f) Helsetilstand

Med oppvekst- og levekårsforhold menes for eksempel økonomiske vilkår, bo- og arbeidsforhold og utdanningsforhold.

Med helse relatert forhold menes for eksempel fysisk aktivitet, ernæring og bruk av tobakk og rusmidler. Kommunen skal være særlig oppmerksom på trekk ved utviklingen som kan skape eller opprettholde sosiale forskjeller eller helsemessige problemer eller sosiale helseforskjeller.

Oversikten skal brukes i planstrategiarbeidet. Kommunen skal i sitt arbeid med kommuneplaner fastsette mål og strategier for folkehelsearbeidet som er egnet til å møte de utfordringer kommunen står overfor med utgangspunkt i oversikten.

Oversiktsdokument Folkehelse skal utarbeides hvert fjerde år og gi grunnlag for kortsiktig og langsiktige folkehelsearbeid i kommunen. I tillegg skal oversikten oppdateres årlig.

Først i dokumentet presenteres grunnlagsdata om befolkningen. Denne informasjonen er et sentralt utgangspunkt for oversiktsdokumentet. Befolknings sammensetning, som blant annet antall innbyggere, alders- og kjønnsfordeling, sivil status, etnisitet, flyttemønstre vil ha betydning for folkehelsen.

I tillegg til lokal kunnskap er det hentet opplysninger fra Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (HUNT), statistisk sentralbyrå (SSB), folkehelseinstituttet, NAV, nykommune.no, Trøndelag i tall, Ungdata, UNG-HUNT og proff.no.

Ungdata er en undersøkelse gjennomført blant alle 66 ungdomsskoleelever i Lierne våren 2017. I og med at Lierne kommune er en kommune med bare 1357 innbyggere, og dermed små elevgrupper, kan dette gi store utslag på statistikk. Manglende eller utilstrekkelig tallgrunnlag er også ei utfordring når det gjelder innhenting av data.

I noen av temaene er tallene for Lierne Kommune sammenlignet med tall fra Høylandet kommune og/ eller med gjennomsnittstall for fylket og landet som helhet. Høylandet kommune er valgt fordi det er en kommune som er lik Lierne med tanke på antall innbyggere, og kommunen ligger i Inder Namdal og har noen av de samme folkehelseutfordringene som Lierne kommune har.

OPPSUMMERING

Det å bo i et lite lokalsamfunn der stort sett alle kjenner alle, medfører at vi bryr oss mer om hverandre enn de gjør i en stor by. De fleste følger med om det rykker i pipa til naboen. Hvis det ikke gjør det blir det undersøkt om alt er greit.

Et lite lokalsamfunn har en sterkere uformell sosial kontroll enn større, mer folkerike steder. Dette vil i de fleste tilfeller være en styrke. "Folk blir sett". Det er ingen kriminelle miljøer i kommunen.

Alle som søker på barnehageplass, får det, og det er gode matordninger i både barnehage og skole. Offentlige bygg har godt inn klima. Lierne kommune består av store utmarksområder som innbyggerne kan benytte til friluftsliv, både sommer og vinter.

Stadig større del av landets befolkning har psykiske helseplager, og dette gjelder også i Lierne. Ansatte i familieetaten opplever at det er mange som ønsker kontakt, og at mange ønsker kontakt oftere enn de kan tilby. Det er mange kvinner som sliter med sin selvopplevde psykiske helse, og trenden nå er at det er den yngre del av befolkningen som er mest plaget av psykiske helseplager. Cirka hver femte person i kommunen opplever ensomhet ifølge HUNT 4-undersøkelsen.

Også de som jobber i helsestasjons- og skolehelsetjenesten opplever at det stadig blir flere som trenger ekstra oppfølging, og at dårlig selvbilde, følelsen av ikke å strekke til / være god nok, følelsen av å ikke passe inn, ensomhet, angst og/ eller depresjon ofte er tema.

"Faster, better, higher mentaliteten" har blitt stadig sterkere, og ungdommene opplever et sterkt press fra mange hold, i det å være vellykket.

Overgangen mellom ungdomsskole og videregående skole er en utfordring for noen Lierne-ungdommer. Dette på grunn av at de aller fleste flytter på hybel i relativt ung alder og det er vanskelig for foreldrene å følge opp 100 % pga. store avstander mellom heim og skole.

Politiet er kjent med at noen av hybelungdommene fra Lierne deltar i festing med alkohol i ungdomsmiljøene der de er, og politiet har vært i kontakt med flere ungdommer fra kommunen i forbindelse med bruk eller mistanke om bruk av narkotika.

Det er få personer som benytter seg av det kommunale rus-hjelpetilbudet. Trenden er at folk bruker mer alkohol nå enn tidligere, så derfor er det mistanke om et relativt stort mørketall.

Lierne kommune har en befolkningsnedgang som har vedvart de siste årene, og en framskrevet prognose viser at trenden fortsetter. Prognosen viser også at det blir færre i yrkesaktiv alder per pensjonist, og at aldersgruppen 80+ blir nesten doblet fra 2020 til 2040.

Andre utfordringer er manglende gang- og sykkelveier og fotgjengeroverganger i Sandvika og Mebygda. Få fritidstilbud som ikke er idrettsrelaterte medfører at ikke alle har en fritidsaktivitet.

Mange li-bygger har i likhet med mange fra andre kommuner som deltok i HUNT4-undersøkelsen, en livsstil som gjør at de kan være utsatte for å få livsstilssykdommer. Dette med tanke på fysisk inaktivitet, fedme, høyt blodtrykk og kostholdsvaner. Likevel er Lierne kommune en av HUNT4-kommunene hvor lavest andel av innbyggerne rapporterer om dårlig livskvalitet.

1 Befolkningssammensetning

Lierne kommune har per 1. januar 2020 1357 innbyggere (ssb.no). Dette er en nedgang med 37 personer fra 1. januar 2015.

I følge Folkehelseprofilen 2019, er større andel av befolkningen i Lierne kommune over 80 år enn gjennomsnittlig i fylket og i lander som helhet. Den framskrevne prognosen viser at antall innbyggere i alderen 16-66 år går fra 827 personer i 2020 til 646 i 2040. Tallet på ungdommer mellom 16- og 19 år er misvisende da dette stort sett er ungdommer som ikke oppholder seg i Lierne i hverdagen. Det vil bli enda mer markert at Lierne har forholdsvis mange innbyggere som er over yrkesaktiv alder.

Framskrevet prognose over folkemengde for Lierne viser følgende:

	2020:	2030:	2040:
0-5 år	13	12	12
6-15 år	145	125	130
16-19 år	87	66	54
20-66 år	740	675	592
67-79 år	233	230	227
80-89 år	77	118	130
90+	19	20	39

Kilde: ssb.no

I følge Trøndelag i tall er veksten i befolkningen ujevnt fordelt i fylket, og spesielt innlandskommunene har fødselsunderskudd, fraflytting og en rask aldrende befolkning. 74,6 % av fylkets innbyggere i aksene Orkdal- Trondheim- Steinkjer.

Ressurser:

Hverdagsrehabilitering, som kommunen nå tilbyr, er et godt tiltak for å gjøre eldre bedre rustet til å kunne bo hjemme lenger. Å bo hjemme lengst mulig, er et ønske for de aller fleste. Det er også økonomisk utfordrende for kommunen å kunne tilby institusjonsplasser eller tilrettelagte boliger med tanke på framtidig alderssammensetning.

Men eldre er også en ressurs. Det er viktig å legge til rette for deltakelse og inkludering slik at eldre kan fortsette å bidra i samfunnet også etter at de er ute av arbeidslivet.

Årsaker og konsekvenser:

Fraflytting, unge reiser bort for å ta utdanning og få kommer tilbake.

Manglende yrkestilbud. Få kulturelle tilbud.

Det er utfordrende for kommunen at aldersgruppen 67+ øker. Det medfører at det blir færre yrkesaktive, og dermed færre yrkesaktive per pensjonist. Det blir også flere som må ha kommunale tjenester som hjemmesykepleie og tilrettelagt bolig eller institusjonsplass. Det blir også vanskeligere å finne kvalifiserte søkere til stillinger, både innenfor privat- og kommunal sektor.

Mindre skatteinngang.

Flere kommunale deltidsstillinger.

Begrensede muligheter for kursing av kommunalt ansatte.

I følge Lierne Utvikling kan konsekvensene for næringslivet med en aldrende befolkning bli følgende:

Hvis en større del av ansatte er eldre, kan det hende at de ikke er like transformable for å ta i bruk nye metoder og arbeidsverktøy. Faktorer som er relevant for å ivareta nødvendig utvikling for å møte samfunnets, kundene og markedets krav til endring.

Fokus på utvikling, opplæring og sette ansatte i stand til å levere ved å ivareta nettverksarenaer for motivasjon og utvikling er viktig. En effekt av å ikke bruke ressurser på dette kan være manglende motivasjon hos ansatte og dårligere tjenesteleveranser.

2 Oppvekst og levekårsforhold

2.1 Boligforhold

Lierne kommune har per i dag 26 omsorgsboliger, 9 trygdeboliger og er eier av 7 leiligheter for utleie.

I tillegg er det 6 omsorgshytter på helsetunet.

Lierne Boligutleie har 4 leiligheter. Det er per i dag ingen ledige kommunale leiligheter. Ingen får avslag på søknad om bolig. Søkere blir satt på venteliste. Antall søkere på venteliste?

Private leier ut både leiligheter og boliger. 80 % av kommunens befolkning bor i egen bolig.

Startlån og Boligtilskudd skal innvilges til søkere som er vanskeligstilt på boligmarkedet. Denne praksisen har ikke Lierne kommune bestandig fulgt, da politikerne har innvilget startlån også til søkere med rimelig god økonomi. Begrunnelsen her har vært at det er ønskelig at flest mulig skal få anledning til å eie egen bolig, samt at det er viktig for kommunen å bidra til at folk gis mulighet til å selge og kjøpe, slik at det også blir bevegelse i boligmarkedet. Trenden er at det stadig er nedgang i antall bostøttemottakere.

Hovedårsaken er at Husbanken setter taket på inntekta til søkerne lavt, kr. 19 000.- brutto per måned, at avslag er begrunnet i for høy inntekt.

I desember 2019 var det 17 som søkte om bostøtte og 15 som fikk innvilget støtte.

I følge ssb.no bor 20,9% av kommunens innbyggere over 80 år på helsetunet. Landsgjennomsnittet er på 12,1%.

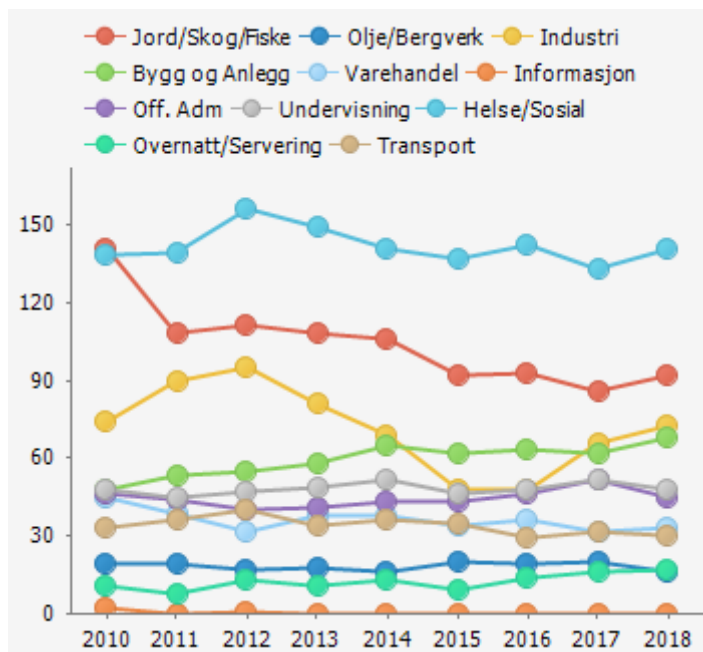
2.2 Inntektsforhold

I følge kommuneprofilen.no ligger Liernes befolkning på landsgjennomsnittet når det gjelder unge under 18 år som bor i lavinntektsfamilier. Med lav inntektsfamilier menes husholdninger med inntekt under 60 % av nasjonal median. Nasjonal median, samlet inntekt for husholdningen etter skatt var for 2018 kr. 524.200.- Samlet inntekt per husholdning i kommunen for 2019 var kr. 681 000.-

Ssb.no

2.3 Arbeidsforhold

Per 31.12.2019 var det 714 sysselsatte med bosted i kommunen, og av disse var det 628 som jobbet innom kommunens grenser. 147 personer pendlet ut av kommunen for å jobbe, mens 61 pendlet inn. (Kommuneprofilen.no)

Antall i arbeid i forhold til folketallet

Lierne kommune er største arbeidsgiver. Lefsebakeriet i Sørli, Baxt Lierne AS, kommer på andreplass med sine 63 ansatte.

I tillegg har Lierne Tre 28 ansatte, Lierne utmarksservice 17 ansatte og Sørli Bygg 29 ansatte.

2.4 Antall uføre / redusert arbeidsevne

Per november 2019 var 11,7% av kommunens innbyggere mellom 18- 67 år uføretrygdede. Landsgjennomsnittet var på 10,9%. (NAV.no)

2.5 Sykefravær

Lierne kommune er største arbeidsgiver i kommunen med 225 ansatte. Under vises både legemeldt og egenmeldt fravær for 2019:

Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Des
6,9%	7%	5,3%	4,6%	6,4%	5,9%	4,2%	3,9%	3,4%	4,4%	5,5%	5,5%

Sykefravær totalt i kommunen, samt sammenligningstall for K3 2019 presenteres her:

Trøndelag	Lierne	Høylandet
2019: 4,4	2019: 2,9	2019: 4,4

Kilde: ssb.no

2.6 Arbeidsledighet

Oversikt fra ssb.no viser at arbeidsledigheten i kommunen per november 2019 var på 0,7%. Gjennomsnitt for landet var på 4%.

2.7 Fakta om skolestruktur

- Kommunen har i dag to skoler, Stortangen skole og Sørli skole.
- Begge er kombinerte barne- og ungdomsskoler.
- Avstanden mellom skolene er ca. 35 km, men vi har mange elever med lang avstand fra ytterpunktene inn til skolen.
- Ca. 80 % av elevene er avhengige av skoleskyss.
- Noen elever har mellom 30 og 40 km fra heimen til skole.

Elevtallsutvikling ved skolene i Lierne per 01.01.2020:

Skole	Stortangen skole							Sørli skole						
	Født	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2009	2010	2011	2012	2013	2014
trinn	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22
1	4	13	6	11	5	5	4	5	4	6	7	10	9	6
2	5	5	13	6	9	5	5	3	5	4	6	6	10	9
3	9	5	7	13	5	9	5	10	3	5	4	7	6	10
4	6	10	6	7	13	5	9	5	10	3	6	4	7	6
	24	33	32	37	32	24	23	23	22	18	23	27	32	31
5	8	7	10	6	6	13	5	7	5	10	3	6	4	7
6	7	7	7	10	5	5	13	11	7	5	12	3	6	4
7	12	7	7	7	9	5	5	4	11	7	5	11	3	6
	27	21	24	23	20	23	23	22	23	22	20	20	13	17
8	6	12	9	9	6	8	5	15	4	11	7	5	11	3
9	13	6	12	9	8	6	8	14	15	5	11	7	5	11
10	7	13	6	12	9	8	6	13	14	15	6	11	7	5
	26	31	27	30	23	22	19	42	33	31	24	23	23	19
SUM	77	85	83	90	75	69	65	87	78	71	67	70	68	67

Skoleåret 2013-2014 var det året med høyest antall elever, med ca. 195 elever samlet sett på de begge skolene. Etter 2014 har elevtallet stadig gått nedover, og skoleåret 2019-2020 er det 75 elever på Stortangen skole og 70 elever på Sørli skole. Av disse så er det i overkant av 10 elever på Stortangen skole som er minoritetsspråklige elever som har flyttet hit i perioden 2014-2017. Elevtallene vil fortsette nedover ytterligere i årene fremover. (Oppvekst- og kulturretaten).

2.8 Hva er trekk ved læringsmiljø

Den mest brukte indikatoren rundt læringsmiljø er elevundersøkelsen, som gjennomføres på 7. og 10. årstrinn. Innenfor de fleste indikatorene ligger Lierne kommune likt med øvrige kommuner i Trøndelag. På 7. årstrinn så ligger likevel resultatene noe høyere innenfor blant annet trivsel og motivasjon, noe som er gode indikatorer å ligge høyt på. Samtidig er det viktig å

poengtere at alle resultater i elevundersøkelsen har en ganske stor feilmargin med tanke på hvor små elevgruppene i Lierne er.

Et særlig interessant tall innenfor læringsmiljø er mobbing. Disse tallene er som hovedregel vanskelig å få ut i Lierne grunnet elevtall, men for skoleåret 2018-2019 ble det ikke rapportert om mobbing blant elever på 10.årstrinn, noe som er et meget tilfredsstillende resultat. På 7. årstrinn er det rapportert om mobbing, men tallene er ikke mulige å få ut. Skolene arbeider godt med resultatene fra elevundersøkelsen for å finne ut hvordan en skal kunne arbeide enda bedre med elevenes læringsmiljø. I det arbeidet handler det både om å finne ut årsaken til resultatene, slik at en både kan forebygge mobbing samt sette inn tiltak som skal forbedre læringsmiljøet til elever som signaliserer at de ikke har det bra på skolen.

For å jobbe med et godt læringsmiljø arbeider skolene både systematisk forebyggende, samtidig som at det settes inn tiltak ved behov. To viktige tiltak for å skape et godt læringsmiljø er skolematorning samt satsingen på musikkspill på begge skoler. Disse to aktivitetene nevnes raskt av elevene i dialog med skoleeier rundt hva som er bra med skolene i Lierne.

Det er 3 år siden Ungdata ble gjennomført i Lierne, så her finnes ikke oppdaterte tall rundt læringsmiljø. Ungdata skal gjennomføres i 2020. (Oppvekst- og kulturetaten).

2.9 Barnehagedekning og barnehagemiljø

Alle som søker barnehageplass i Lierne får tilbud om barnehageplass. Lierne kommune har i alle år praktisert fleksibelt opptak. Barnehageeier har behandlet søknader om opptak til barnehagen fortløpende, og gjennomfører tilvenning og oppstart gjennom året etter foresattes behov.

Barnehagemiljø:

Begge barnehagene lager gode arenaer for læring innendørs. I Sandvika bygges det i barnehageåret 2019-2020 en ny barnehage på den samme tomta som den gamle barnehagen står. Dette vil medføre et stort løft rundt innemiljøet i Sandvika barnehage, da den gamle barnehagen har ganske store mangler for å skape et godt innemiljø. De siste to årene har en i perioder hatt problemer med å holde en akseptabel temperatur i, slik at en delvis har vært nødt til å finne alternative løsninger.

Begge barnehagene har gode utemiljøområder, som både gir rom for aktivitet og læring. I Sørli har en i perioder hatt egen utegruppe, da innearealet har vært en begrensende faktor i forhold til antall barn i barnehagen.

Utemiljøene ved begge barnehagene er store med varierende terreng for forskjellige aktiviteter for barna. Miljøet utenfor gjerdet blir også mye brukt, der de har lavvoer/gapahuker/grillhytte. Begge barnehagene bruker bassenget. Sørli barnehage bruker i tillegg idrettshallen i ganske stor grad da den ligger i nærheten.

Begge barnehagene har fast matordning med frokost/lunsj/frukt. (Oppvekst- og kulturetaten).

2.10 Hvor mange elever fullfører videregående skole

I følge Helsedirektoratet er det en stor folkehelseutfordring at unge ikke fullfører videregående opplæring, fordi tilknytning til skole og arbeidsliv er sentralt for unges helse og livskvalitet.

I Lierne kommune har det over mange år vært 100 % av grunnskoleelevene som starter på videregående skole.

Det er få elever fra Lierne som dropper ut fra videregående opplæring, og elevene fra Lierne har lavere fravær enn gjennomsnittet i Nord-Trøndelag. Denne trenden har vart over flere år. Kommunen bestiller årlig elevstatistikk fra fylkeskommunen. Tall oversendt vinteren 2019 viser at ca. 90 % av elevene fra Lierne har fullført vg1, vg2 og vg3 de siste årene (92,6 % 2017-2018).

For Trøndelag var dette tallet 83,6 % i 2017-2018.

Lierne ligger også høyt på andel elever som fullfører videregående opplæring i løpet av 5 år etter oppstart av videregående opplæring. I perioden 2013-2018 lå dette i Lierne på 82,7 %, noe som er det høyeste tallet for kommuner i gamle Nord-Trøndelag. For hele Trøndelag har Snillfjord og Holtålen høyere gjennomføringsgrad.

(Kommunebarometeret og TFK)

2.11 Tilgjengelighet til helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Helsestasjon og skolehelsetjenesten er lokalisert på helsesentret i Nordli og ved begge skolene i kommunen. Helsestasjonen er åpen fem dager i uka, mens skolehelsetjenesten er på hver enkelt skole en dag i uka. I tillegg til helsestasjonsprogrammet 0-5 år og skolehelsetjenesten, består tjenesten av smittevernarbeid, reisevaksinering, helsestasjon for ungdom og flyktningehelsetjeneste.

Utfordringer:

I Lierne kommune er det to barne- og ungdomsskoler. Elevtallet er på 70 for Sørli skole og 75 for Stortangen skole. Kommunen har også to barnehager som delvis fyller alle barna bosatt i kommunen født i tidsrommet 2014 - 2019. Fødselstallet, inkl. innflytting har de siste årene vært på 10 i 2019, 10 i 2018, 8 i 2017, 10 i 2016, 12 i 2015 og 14 i 2014. Alle disse barn er innom helsestasjons- og skolehelsetjenesten sitt ansvarsområde, i tillegg kommer ungdommer opp til 20 år.

De aller fleste barna har det bra og har ikke behov for noe ekstra oppfølging utover helsestasjons- og skolehelsetjenesteprogrammet. Når vi ser nærmere på det så er det totalt ca. 25% av samtlige som på en eller annen måte har ekstra oppfølging, tilhører en risikogruppe eller har en diagnose. Med flere av de vi har kontakt med så er dårlig selvbilde, følelsen av å ikke strekke til/ være god nok, følelsen av å ikke passe inn,

ensomhet, angst og/ eller depresjon temaer vi ofte er innom. Ung-HUNT viser at utfordringene ift psykisk helse øker. I tillegg viser tall fra Ungdata 2017 at ensomhet blant ungdommer i Lierne ligger høyt. For våre nye innbyggere som kommer fra andre land er vår erfaring at det kan ta lang tid å sette seg inn i et nytt helsesystem. Den tiden som brukes spesifikt oppimot flyktninger har vist seg å fungere veldig bra forebyggende.

Konsekvenser:

Det er ingen tvil om at tidlig innsats gir resultater, og det er godt dokumentert at det er viktig å bruke ressurser på å jobbe forebyggende ved å komme tidlig inn. Det er mye primærforebyggende arbeid som kan gjøres for å hindre en eventuell skjevutvikling på ulike områder, og vi ser viktigheten av å kunne favne bredt samtidig som at mye ressurser går med til å følge opp og jobbe med barn med ekstra utfordringer.

Familieenheten.

Se også konsekvenser 6.2

2.12 Flyktninger

Barna i Lierne - de er godt integrert med gode forhold både i skole og barnehage. Det vi ikke vet om de litt større barna, er hvor stor utfordring det er når de blir fortere integrert i den norske kulturen og foreldre ikke. Det blir utfordringer i forhold til kultur og religion. Hva får de lov til og ikke, forskjeller på gutt og jente osv.
Antall: 15

Ungdom 16-25 - De opplever det vanskelig å komme i kontakt med ungdom på samme alder og å være sammen med dem. De eldste i denne gruppen har vokst opp med sin kultur fra hjemlandet og har problemer med å forstå den norske kulturen og å leve med den. Dette er nok større utfordring på små steder enn i byer, da de i en by finner likesinnede på samme alder. I hvor stor grad påvirker konfliktene vi har hatt innad i gruppen her i Lierne for ungdommene? Noen blir stående alene og vil ikke involveres i problemer, men det er også en utfordring psykisk.
Antall: 7

Voksne - Mange har vært i fengsel i hjemlandet eller vært utsatt for annen tvang, som militæret. Vi vet ikke hvor mye dette har påvirket dem, og heller ikke om de har traumer fortsatt i forhold til dette. Det kan være naturlig å tenke at konflikter som oppstår etter at de har flyktet også kan være en reaksjon forårsaket av traumer eller ettervirkninger.
Antall: 12

Generelt er det en psykisk påkjenning å ikke kunne få seg jobb og forsørge familien. Alle voksne har vært i jobb i hjemlandet.

(Flyktningetjenesten i Lierne kommune)

3 Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø

3.1 Drikkevannskvalitet

På generelt grunnlag kan man si at en stor andel av kommunens drikkevannsforsyning består av private vannkilder. Videre har man relativt oppdaterte anlegg i befolkningsknutepunktene. Kommunen har ikke oversikt over kvaliteten på drikkevannet hos private, kun ved kommunale vannverk. De kommunale vannverkene har gode overvåkingsrutiner, og setter inn tiltak om drikkevannet blir forurenset, noe som skjer relativt sjelden.

Innbyggerne skal finne relevant informasjon om offentlige vann anlegg på kommunens hjemmeside. Der skal det foreligge informasjon om anleggene og prøveresultat. (jfr. Drikkevannsforskriften § 23).

I følge Folkehelsebarometeret for Lierne kommune kan man finne følgende (Folkehelseprofilen 2019):

- Lierne Kommune ligger kommunen signifikant bedre an enn landsgjennomsnittet hva gjelder «god drikkevannsforsyning». Dette bygger på prøveresultater mht E-coli, samt stabil drikkevannsleveranse. Dette antas å ha en sammenheng med målrettede investeringer knyttet til kommunale vannverk
- Lierne Kommune ligger signifikant lavere enn landsgjennomsnittet når det kommer til forsyningsgrad – drikkevann. Dette bygger på at mange har privat drikkevannskilde. (Plan—og utviklingsetaten)

3.2 Forekomst av radon

Vinteren 2003 ble det gjennomført en kartlegging av radon i inneluft i Lierne kommune, i forbindelse med den landsomfattende undersøkelsen RaMAP. En andel på 17 % av kommunens husstander deltok i kartleggingen. Resultatene viser at 9 % av disse har en radonkonsentrasjon som er høyere enn anbefalt tiltaksnivå på 200 Bq/m³ luft, og gjennomsnittlig årsmiddelverdi av radon er beregnet til 111 Bq/m³. Langt flere husstander anbefales å måle radon i innelufta. Radonaktsomhet kan man få sjekket på NGU sitt [radonaktsomhetskart](#). Lierne kommune har et moderat radonproblem.

Kommunen foretar målinger på egne bygg, og setter inn tiltak der det er nødvendig.

Ved målinger i 2018 hadde ikke kommunen bygg som overskred terskelverdien. Enkelte bygninger krever imidlertid forebyggende tiltak i ordinær drift, for å holde radonverdiene på et akseptabelt nivå. Kommunen kan tilby måling av private boliger, samt anbefalinger på tiltak om det blir målt for høye verdier. (Plan- og utviklingsetaten).

Årsaker og konsekvenser:

3.2.

Høyt innhold av radon i innelufta er en følge av at det fins Radium i de fleste bergarter, og da mest i uranrik granitt og alunskifer. Radongass, som er en luktfri og usynlig edelgass, kan lett trenge inn i bygninger sammen med jordluft.

Konsekvensene av for høyt innhold av Radon i lufta er en medvirkende årsak til økt risiko for lungekreft.

3.3 Områder utsatt for forurensning

Det er ingen områder i kommunen som pr dags dato er kjent for å være spesielt utsatt for forurensning. Tsjernobyl-ulykken i 1986 medførte store forekomster av bequerel i vårt område. Opplysninger fra Fylkesmannen tilsier nå at Bq pr/ kg fisk ikke overstiger omsetningsgrensen.

I 2019 ble det gjennomført et karleggings prosjekt knyttet til forsøpling i kommunen. Hensikten med prosjektet var å identifisere omfanget av forsøpling, samt etablere grunnlag for relevante utbedrings og forebyggingstiltak. Resultatene fra prosjektet tilsier 58 registrerte punkter hvor kommunen vil pålegge grunneier å rydde opp.

Prosjektet gir en god verdi for folkehelse på flere områder:

- Kommunen skal fremstå ryddig – noe som har en god effekt på bo-lyst.
- Reduksjon av risiko for generell negativ miljøpåvirkning.
- Reduksjon av risiko for avrenning til vannkilder.

Kommunen vil nytte rapporten for prosjektet i det videre arbeidet med å unngå områder med forurensning og forsøpling. (Plan-og utviklingsetaten).

3.4 Inneklima i skoler, barnehager og offentlige rom

Inneklima i offentlige bygg er et gjennomgående tema i den kommunale virksomhetsstyringen. Dette omfatter i særlig grad temperaturstyring og luftkvalitet. Herunder har man et stort fokus på å levere tilfredsstillende nivå på nevnte områder, sett opp mot ressursbehov knyttet til vedlikeholdstiltak på byggene. På kort sikt vurderes det til at temperatur og luft kvalitet vil ha størst innvirkning på innemiljøet. På lengre sikt vurderes det slik at manglende vedlikehold potensielt vil ha den største påvirkningen på innemiljøet i kommunens bygningsmasse.

Med det som grunnlag ble det i 2019 ferdigstilt tilstandsanalyser for alle kommunale bygg i kommunen. Disse analysene skal nyttes til videre vedlikeholdsplanlegging og prioritering i den kommunale driften.

(Plan- og utviklingsetaten).

3.5 I hvilken grad er skoleveger trygge / utsatte veger?

”Skoleveien” er fra eleven forlater heimen, til undervisningen starter.

I tillegg til trafiksikkerhet, er også psykososialt miljø på skoleveien en faktor som spiller inn i vurderingen omkring trygge skoleveier. Det er utarbeidet trivselsregler for de som reiser med skolebuss, som skolen har ansvar for å gjennomgå hvert år.

Som objektivt mål på hvor trygge/utsatte skolevegene er i Lierne, benyttes politiets evt. ulykkesregistreringer de siste 15 årene. Her fremkommer ingen trafikkulykker der skoleelever har vært involvert, i forbindelse med ferdsel til eller fra skolen i perioden fra 01.01.2000 – d.d. Det fremkommer ikke registrert saker eller meldinger vedrørende psykososialt miljø. Dette indikerer at skolevegene i Lierne er trygge.

Når dette er sagt, er det viktig å presisere at hvis skoleveien, for de som må ferdes langs hovedveien enten til fots eller på sykkel skal være trygg, er det særdeles viktig at den er opplyst. Det er ingen endring i trafikkbildet de siste 4 årene som tilsier at behovet for veilys er blitt mindre. Det er økt trafikk av tyngre kjøretøy gjennom sentrum både i Nordli og Sørli som følge av økt aktivitet på industriområdet på Jule, samt en bedret veistandard på svensk side, noe som gjør at godstransport som skal inn i Sverige følger Fv74 og Fv765.

For skoleåret 2019/2020 vil ca. 120 elever i Lierne benytte seg av fri skoleskyss. Av disse har ca. 105 rett til fri skoleskyss pga. avstanden til skolen, og ca. 10 elever vil ha rett til fri skoleskyss pga. spesielt farlig eller vanskelig skoleveg. Vurderingen av om skolevegen regnes som særlig farlig eller vanskelig, avgjøres av kommunen ut fra følgende kriterier:

Objektive forhold: Relateres til veistandard og trafikkforhold

Subjektive forhold: Relateres til den enkelte elev. F.eks. alder.

Det er noen enkeltelev som har fått innvilget vinterskyss fra perioden høstferie til påske. I disse tilfellene omhandler vurderingen mangel på veilys i den mørke delen av skoleåret, noe som gir et ekstra behov i den perioden.

Det er ca. 25 elever som ikke har rett til fri skoleskyss. Disse bor relativt nært skolene i Sandvika og Mebygda, og deres skolevei regnes ikke som særlig farlig eller vanskelig. Av disse 25 elevene går de fleste til fots til skolen, og utsettes for den risiko fotgjengere i trafikken til vanlig utsettes for.

I Sandvika finnes det verken fotgjengerfelt for kryssing av vegen, eller gang- og sykkelsti langs vegen.

I Mebygda kan elever som går til skolen østfra, benytte gang og sykkelsti, mens elever som går fra "Estilbakkene" eller vestfra ikke har gang- og sykkelsti å gå på. Noen av elevene som går til skolen i Mebygda kan krysse vegen over fotgjengerfelt. Pr. i dag vet man at det fra veimyndighetens side ikke er ønskelig med fotgjengeroverganger der det er 60 sone. Hvis dette spørsmålet løftes opp av veimyndigheten bør farten vurderes satt til 50 km/t også gjennom deler av Mebygda. Herunder bør man sikre at man bevarer etablerte fotgjengerfelt, samt at man jobber målrettet for å få på plass flere.

Bruk av setebelte i skolebussene vil være en viktig faktor for å trygge skoleveien for mange elever i Lierne. Det er derfor viktig at skolen, bussjåfører og foreldre har fokus på dette. Alle transportører har nå kjøretøy med setebelte til alle elever. Politiet i Lierne har de senere årene vært til stede ved av/påstigning på skolebussene ved begge skolene, ved skoleårets oppstart, og satt fokus på viktigheten av setebeltebruk.

Politiet har i mange år vært inne i 1. klasse i skolene i Lierne og delt ut refleksvester. Dette som en del av den generelle trafiksikkerhetsmessige forebyggingen. Bruk av refleks er en faktor som trygger skolevegen, både for de som går til/fra skolen, og står ved vegen og venter på skolebussen.

Bruk av sykkelhjelme for de som sykler til/fra skolen vil også være viktig for å trygge skolevegen. Fra skolene sin side er det en selvfølge at alle som sykler til skolen bruker sykkelhjelme.

Av og påstigning av skolebuss kan utgjøre en potensiell risiko for ulykker på skolevegen. For å minimere denne risikoen kan det gjøres konkrete sikkerhetsmessige vurderinger av hver enkelt holdeplass, i samarbeid mellom heimene, skolene og transportørene/bussjåførene.

For tiden er det noen bussholdeplasser langs fylkesvei 74 som foresatte ønsker å få sett nærmere på/ gjort endringer på.

(Plan -og utviklingsetaten og oppvekst- og kulturetaten).

Årsaker og konsekvenser:

Manglende fotgjengerfelt og gangfelt fører til at det blir færre myke trafikanter som ferdes langs vegen. Dette begrenser muligheten til komme seg «til og fra» for både de som er for unge til å kjøre bil og for den eldre generasjon som ikke har førerkort. Dette kan også være med å redusere muligheten for fysiske aktivitet for noen, spesielt i vinterhalvåret.

3.6 I Omfang av områder for rekreasjon og friluftsliv.

Lierne kommune består av store utmarksområder som kan benyttes av innbyggerne til friluftsliv, både sommer som vinter.

Hver grend har sine turstier og skiløyper som blir brukt i større eller mindre grad.

Det er 12 turstier som er merket både fysisk og med GPS-plotter, merkingen er etter Norsk standard.

Informasjon om disse finnes blant annet på www.lierne.no.

Fjellstyrene i Lierne har tilrettelagte stier.

Det finnes mange trimbokser fordelt over hele kommunen, og mange er flittige besøkere av trimboksene.

Jakt og fiske er en viktig del av befolkningens friluftsliv. Om lag 23 % av befolkningen i Lierne driver med jakt (SSB 2019). De store utmarksområdene bidrar til at det er god tilgang til jakt og fiske.

I Lierne er det om lag 400 km med snøscooterløyper. Snøscooter er en viktig del av befolkningens rekreasjon, og bidrar positivt til bolyst og folkehelse. Blant annet bidrar rekreasjonsløypene til at folket kommer seg ut for å drive med andre friluftaktiviteter som f. eks isfiske og skiturer.

Det er oversikt over kartlagte friluftsområder på Lierne kommunes hjemmeside.

(Plan- og utviklingsetaten).

3.7 Kulturtilbud og sosiale møteplasser

I Lierne kommune er det 33 lag og foreninger. Pr i dag så finnes det ingen «offentlig» oversikt over disse. På hjemmesiden til Lierne kommune er det mulighet for å registrere lagene i kommunen, men meget få har benyttet dette. Grad av aktivitet varierer mellom lagene. Lag og foreningers arbeid er av stor betydning for kulturlivet i Lierne og dermed for folkehelsen. Det foreligger pr i dag varierte og gode muligheter for fysisk aktivitet. De som ønsker annen kulturell aktivitet har færre tilbud, for det er få kulturelle tilbud som ikke er idrettsrelaterte og som tilbys jevnt over året.

Antall lag og foreninger har gått ned noe, og grunnen er sammenslåing.

DKS, Den kulturelle skolesekken er for skoler og barnehager i Lierne.

DKSS, Den kulturelle spaserstokken er for de eldre i kommunen. Dette er et samarbeid med Livsgledesykeheimen.

Vi må bli flinkere til å utnytte tilreisende tilbydere til flere opptredener når de er i kommunen. Samarbeide på tvers av etatene.

UKM er Ung kultur Møtes. Det er et mål å få dette tilbudet gjennom hele året, ikke bare gjennomføring av arrangementet UKM, med en utvelgelse til fylkesmønstring osv. En helårstenking for dette tilbudet kan/vil være med å gi et annet tilbud til ungdommene. Utfordringen er lønnskostnader til instruktører. (Kulturleder)

Kulturskolen tilbyr varierte aktiviteter innen musikk, dans og kunst, og er derfor en viktig bidragsyter for å tilby arenaer og utviklingsmuligheter for kulturelle fag. Vår visjon er at kulturskolen skal være for alle.

Tilbakemeldinger både i brukerundersøkelsen i kulturskolen og muntlig viser at prisene i kulturskolen faktisk ekskluderer ønske og muligheter om deltakelse for noen elever/familier.

Det betyr at barn og unge i Lierne ikke har samme forutsetninger for å delta i kulturelle aktiviteter som i idrettsaktiviteter. Utvikling, mestring og utøvelse innenfor sine interesser er viktig for økt trivsel og god helse.

(Kulturskolerektor).

Kommunale kulturtilbud:

Kulturskolen i Lierne

Lierne Folkebibliotek

DKS Den kulturelle skolesekken for skoler og barnehager

DKSS Den kulturelle Spaserstokken Kulturelle tilbud for eldre

UKM

Vinteridrettslekene

Basseng i Sørlihallen og Liernehallen

Lierne museer, Sørli museum og Allheim

Lierne Bygdeboknemd, Bøker med lokalhistorier

Sosiale møteplasser:

Nordli	Sørli	Tunnsjø
Li-Vertrn	Sørli hallen med volleyballbane og svømmehall	Tunnsjø samfunnshus
Li- Vertrn 123	Dagsenter og aktivitetssenter	Treningsstudio
Lierne Frivilligsentral	Bibliotek	Ungdomsklubb
Bibliotek	Kaffekrok, Mebygda	Fotballbane og lekeplass/grill hus
	Kaffekrok, Jule	Steinbakst
Lierne gjestegård/slalombakken	Finnlistuggu- treningsstudio	Limingruet, grillplass
Liernehallen	Fotballbingen i Mebygda	Skiløyper
Fotballbane Kveli samfunnshus	Fotballbane i Mebygda	Turstier
Kvelibua med kaffekrok	Sandvolleyballbane i Mebygda	
Matkroken Lierne med kaffekrok	Private fotballbaner på Jule, Devika og Aspneset	
Leke- og aktivitetsområde på Stortangen og boligfeltet i Sandvika	Lekeplasser i Mebygda Sørli skole, Jule	
Friddrettsanlegg Lierne idretts- og fritidspark, kunstgressbane og sandvolleyballbane	Dagligvare på Jule og i Mebygda	
Skytebane	Skytterbaner	
Skiløyper	Skiløyper	
Crosssykkel-bane, Kvelia	Rockebingen	
	Sørli idrettspark	
Internasjonal kafe på Frivilligsentralen		

Konsekvenser:

Det er viktig med gode tilbud for sosiale møteplasser i lokalsamfunnet. Det å føle tilhørighet og inkludering i kulturelle aktiviteter gir positive bidrag til folkehelsen. Det kan være alt fra å delta på et sportsarrangement til å gå på biblioteket og hente boka du har ventet på. For de som bor alene eller føler seg ensomme, kan et møte med andre mennesker ansikt til ansikt, et smil eller et hei bety mye for den psykiske helsen. De sosiale møteplassene kan for flere være den plassen der de møter og kommuniserer med andre mennesker, samtidig som de kommer seg ut en tur. (Bibliotektjenesten i Lierne).

Konsekvenser av ufrivillig ensomhet, se 3.8

3.8 Ufrivillig ensomhet

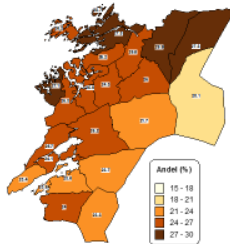
Ungdata-undersøkelsen fra 2017 viser at 18% av ungdomsskoleelevene sier de er mye plaget av ensomhet.

Felles språkdag for skolene er viktig for at elevgruppa blir større, og det dermed kan være større sjanse for å finne en fortrolig venn.

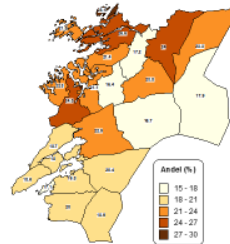
Resultater fra HUNT4 viser at ca. 15-18 % av alle menn i Lierne og 18-21 % av kvinnene opplever ensomhet. Det er tal som er litt lavere enn i fylket som helhet men fortsatt en stor prosentdel, da det betyr at ca. hver femte person i Lierne føler seg ensom.

Ensomhet (%)

Kvinner (fylket: 24.6%)

Menn (fylket: 20.6%)

S

Konsekvenser, se også 6.2

Det vi vet er at ufrivillig ensomhet kan lede til ufrivillig utenforskap. Opplevelsen av sammenheng i din hverdag er det som leder til en god helse. Opplever du en meningsfull hverdag, som er begripelig og håndterbar, har du økt sjanse for å oppleve god helse. Det å kunne gjøre noe du finner meningsfullt sammen med noen er noe som har viset seg i lede til bedre helse. (se bl.a.: ABC for bedre mental helse og NAPHA's hjemmeside, <https://www.napha.no/content/13887/Salutogenese>)

I Lierne kommune forsøker vi nå med utgangspunkt i ABC-modellen for bedre mental helse å jobbe ut fra at alle som ønsker det, skal kunne ha noe meningsfylt å gjøre sammen med noen andre.

Når vi i denne sammenheng ser at opp til hver femte person i Lierne opplever seg ufrivillig ensomme, er det viktig at vi alle er oppmerksomme på denne gruppen for å kunne forebygge den negative helsesituasjonen som dette kan medføre. Dette er noe regjeringen ønsker at vi ute i kommunene skal ha fokus på. I Stortingsmeldingen: Meld. St. 19 (2018–2019) «Folkehelsemeldinga — Gode liv i eit trygt samfunn» er fokus bl.a. å forebygge ensomhet og sosial ulikhet.

Det som er viktig å tenke på, er at dette ikke er noe helsesektoren kan gjøre alene, men noe vi må hjelpes med å få til, alle som bor i kommunen. (leder psykisk helse for voksne).

3.9 Omfang av sosiale risikomiljøer som rusmiljøer og kriminalitet

Lierne har ingen kriminelle miljøer og kriminaliteten i Lierne er lav. Det er ingen områder som peker seg negativt ut i så stor grad at man kan si at man har vesentlig større utfordringer på et område enn på et annet. Det finnes heller ingen holdepunkter som tyder på at det er større innslag av noen kriminalitetstyper i Lierne enn i andre sammenlignbare kommuner/lokalsamfunn.

Kriminaliteten i Norge som helhet har vært nedadgående, målt i antall anmeldte lovbrudd, de senere årene. Imidlertid utvikler kriminaliteten seg stadig, og har blitt mer kompleks, grenseoverskridende og organisert.

Omfanget av vold i nære relasjoner har en motsatt utvikling. Her er det registrert en relativt stor økning i Norge. Dette kan ha sammenheng med at vold i nære relasjoner har fått større offentlig oppmerksomhet. Det antas at det likevel er store mørketall på dette området. Statistikken for Lierne viser ingen økning av slike saker, men siden vold i nære relasjoner generelt antas å ha store mørketall, kan man anta at slik kriminalitet også skjer i Lierne. (Lensmannen i Lierne).

Årsaker og konsekvenser, se 5.5

3.10 Tilbud og tilgjengelighet til kollektivtransport

Kollektivtransport-tilbudet i Lierne er svært begrenset.

ATB har ansvar for buss-transporttilbudet i Lierne kommune. Det gis ingen studentrabatt til ungdommer over 16 år. Skolebussene kan ta med andre passasjerer, og stopper derfor på mange buss-stopper selv om det ikke er noen passasjerer. Dette har ført til at mange elever har fått mye lengre reisetid til og fra skolen

Innbyggere i Lierne har tilbudet «Tilbringertjeneste». Dette er korresponderende drosje til busspris, for å komme til og fra buss og tog. Tilbringertransport gjelder alle som har lengre avstand til buss- og togstopp enn 2 km.

Innbyggere i Lierne har muligheten «Servicetransport»: brukes av alle som ønsker transport til butikk, bank, postkontor eller andre service kontor innad i kommunen. Transporten kjøres på faste dager til faste tider.

Nye regler for TT-kort gjør at mange får redusert tildelingsbeløp.

3.11 Valgdeltakelse Lierne kommune

Nedenfor presenteres tabell med oversikt over valgdeltakelse i Lierne kommune. Oversikten gjelder både ved Kommunestyre- og fylkestingsvalg, samt Stortingsvalg.

Kilde: SSB

3.11 Valgdeltakelse Lierne kommune				
Kommunestyre- og fylkestingsvalg	2007	2011	2015	2019
	62,40 %	60,90 %	64,80 %	65,60 %
Stortingsvalg	2009	2013	2017	
	69,20 %	70,30 %	72,80 %	

4 Skader og ulykker

Denne oversikten viser antall personskader pr. 1000 innbyggere, behandlet i sykehus, og antall hoftebrudd. Tallene som presenteres er for landet som helhet, Lierne og Høylandet. Tallene for hodeskader og forgiftninger er anonymisert for små kommuner.

År		2010-2012	2011-2013	2012-2014	2013-2015	2014-2016	2015-2017
Geografi	Sykdomsgruppe						
Hele landet	Skader (S00-T78)	14,2	14,2	14,0	13,9	13,7	13,7
	Hodeskader (S00-S09)	2,4	2,4	2,4	2,4	2,3	2,4
	Hoftebrudd (S72.0-S72.2)	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8
	Forgiftninger (T36-T65)	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9
Lierne	Skader (S00-T78)	11,3	13,9	16,0	14,5	12,3	10,7
	Hodeskader (S00-S09)	2,9	4,1	3,6	2,7	1,3	1,5
	Hoftebrudd (S72.0-S72.2)	1,1	1,6	1,6	1,3	1,0	1,1
	Forgiftninger (T36-T65)	:	:	:	:	:	:
Høylandet	Skader (S00-T78)	13,8	11,0	11,3	9,8	10,9	12,7
	Hodeskader (S00-S09)	:	:	:	:	:	:
	Hoftebrudd (S72.0-S72.2)	2,8	1,8	1,4	:	1,2	1,9
	Forgiftninger (T36-T65)	:	:	:	:	:	:

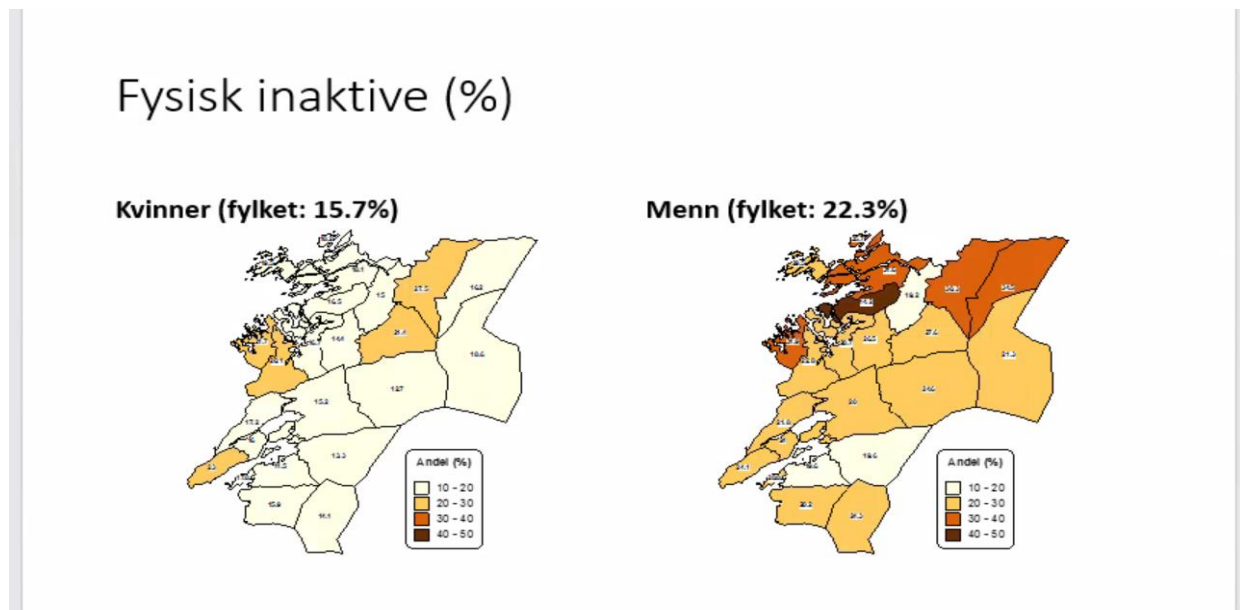
Tegnforklaring

- .. Manglende data
- . Lar seg ikke beregne
- : Anonymisert
- Data ikke tilgjengelig

Kilde: Kommunehelse statistikkbank

5 Helserelatert atferd

5.1 Inaktivitet blant voksne

Andelen menn i Lierne som mosjonerer aldri eller sjeldnere enn 1 gang per uke er 21,3%. Dette er en stor forbedring fra HUNT3 hvor andelen var 34,2%.

For kvinner i Lierne er prosenten for inaktive nå på 18,6% mot 24 % i HUNT3.

5.2 Omfang av fysisk aktivitet i skolen

Skolene følger oppsatt fag- og timefordelingsplan for kroppsøving. Omfanget av det er ca. 2 skoletimer per uke, med noen variasjoner mellom års trinn. I tillegg har 5.-6. års trinn en time fysisk aktivitet per uke.

Ungdomstrinnet har to valgfag som gir rom for fysisk aktivitet:

- Fysisk aktivitet og helse
- Natur, miljø og friluftsliv

Begge disse valgfagene er populære valgfag, og de gir begge muligheter til varierte aktiviteter gjennom hele skoleåret.

Skolen gjennomfører enkelte idrettsdager i tillegg, både sommer og vinter. Dette omhandler f.eks. skidager, fotballturneringer, volleyballturneringer (ikke hvert år) og friidrettsdager. Begge skolene har uteskole som fast aktivitet blant de yngste elevene.

Skolene i Lierne har 5-dagers skoleuke for alle elever. Dette gir rom for fysisk aktivitet gjennom frilek i lengre friminutt for de minste elevene. (Oppvekst - og kultursektoren).

5.3 Daglig røyking og snusing

I følge HUNT 4 er det bare 6 % av menn og 8 % av kvinner i gamle Nord-Trøndelag som røyker. Dette er en stor nedgang fra HUNT 1 da tallene var henholdsvis 37% og 32%.

Ungdata fra 2017 viser at ingen ungdomsskoleelever røyker og nå er det heller ingen som bruker snus!

Vi mangler ny oversikt over snusbruk i den voksne del av befolkningen, men tall fra HUNT 3 viste at Lierne var blant kommunene som lå på «snus-toppen» i Nord-Trøndelag.

5.4 Antall skjenkesteder, serverings- og åpningstider for alkoholsalg. Informasjon om skjenkebevilling

Til og med 30.06. 2019 har kommunen 4 skjenkesteder med alminnelig skjenkebevilling, der skjenketiden er 10.00 – 01.00 for alkoholholdig drikk med lavere alkoholinnhold enn 22 volumprosent. Skjenking av alkoholholdig drikk over 22 volumprosent kan skje fra kl. 13:00 – 01:00.

Kommunen har 5 salgssteder for øl. Bevillingen gjelder til kl. 20.00 hverdager, og til kl. 15.00 på dager før søn- og helligdager. Retningslinjer, gjeldende fra 01.07.2016, er retningsgivende for alle søknader om salg og skjenking.

Alle som driver skjenking eller selger alkohol, må ha bestått en kunnskapsprøve.

Alle tidsbegrensede skjenkebevillinger blir fremlagt for Lierne kommunes Familieenhet og Lensmannen for vurdering før behandling i Utvalg for folk og livskvalitet.
(Ruskoordinator)

5.5 Alkohol og rusmiddelbruk

Den gjennomsnittlige debutalderen for alkohol er i Norge på 14,5 år for øl, og 15 år for vin og brennevin. Vi vet at en del ungdommer først debuterer med alkohol en del senere. For eksempel når de er 16, 17 eller 18. Ergo er det også en del som debuterer tidligere en snittalderen. Slik er det også i Lierne. Politiet har ingen egen statistikk som sier noe sikkert om dette, men vi har opplysninger om at enkelte barn og unge i Lierne drikker alkohol allerede i ungdomsskolealder.

(Viser for øvrig til kommunens egne tall fra ung-data undersøkelser)

En kjent utfordring for ungdommer fra Lierne er at de aller fleste flytter på hybel utenfor kommunen når de starter på videregående skole. Politiet er kjent med at ungdommer fra Lierne som starter på videregående og flytter på hybel har deltatt/deltar i festing med alkohol i ungdomsmiljøene der de er. En hypotese er at de ungdommer fra Lierne som drikker mest og oftest når de starter på videregående og hybellivet, er ungdommer som allerede har erfaring med alkohol fra ungdomsskolealder.

Alkoholberusede mindreårige er ikke et synlig fenomen på offentlige fester i Lierne. Dette kan tenkes å ha sammenheng med at alle offentlige fester der det drikkes alkohol har skjenkebevilling, fokus gjennom flere år på ansvarlig alkoholhåndtering, og at alkohollovens bestemmelser i forhold til aldersgrenser derfor blir overholdt i det offentlige rom.

I tillegg kan man anta at jo større det lokale fokuset og kunnskapen rundt de problemstillinger som knytter seg til alkohol og mindreårige er, jo større vil den uformelle sosiale kontrollen i lokalsamfunnet være.

Ut fra ovenfor stående resonnement synes det sannsynlig at de mindreårige i Lierne som drikker alkohol, gjør dette i det private rom/private sammenkomster med venner. Dette samsvarer også med undersøkelser fra andre steder i landet, som viser at alkoholdebut oftest skjer hjemme.

Videre fokus, informasjon og kompetansetilførsel bland/til alle i lokalsamfunnet, og særlig til foreldre, for ytterligere å styrke den uformelle sosiale kontrollen, anses å være svært viktig for å utsette, begrense eller hindre bruk av alkohol blant mindreårige.

Forskning viser at de som debuterer med alkohol tidlig, drikker mer og oftere enn de som debuterer for eksempel ved 18 år. Videre at de fleste som debuterer med bruk av narkotika, gjør dette under alkoholpåvirkning. Faren for å debutere med, og videre bli en (mis)bruker av narkotika har derfor en sammenheng med hvor mye og hvor ofte man drikker alkohol, og dermed også med hvor tidlig man begynner å drikke alkohol.

Tilgangen på narkotika i Namdalen anses å være «god». Dvs. at en ungdom som ønsker å kjøpe narkotika fra andre personer i Namdalen, relativt lett vil kunne gjøre det.. I tillegg er det svært enkelt å bestille narkotika via internett, og få det tilsendt i posten.

For å kunne gi et best mulig bilde av situasjonen når det gjelder narkotikabruk blant ungdommer i og fra Lierne, må vi benytte mer enn bare straffesaksstatistikk innenfor Liernes grenser. Straffesaksstatistikken gir bare en liten del av det totale bildet. Etterretningsinformasjon, tips, omfanget av ruskontrakter og bekymringsamtaler, samt inntrykk politiet danner seg når man jobber i ungdomsmiljøene, er også aktuelle kilder.

Ved å ta nevnte kilder i betraktning synes det å være en økning i ungdommers befatning med narkotika i Indre Namdal og Lierne. Politiet har i løpet av det siste året vært i kontakt med flere ungdommer fra Lierne i forbindelse med bruk eller mistanke om bruk av narkotika.

Politiet har i løpet av 2019 også gjennomført flere bekymringsamtaler vedr. alkoholbruk, med ungdommer i ungdomsskolealder, fra Lierne. (Lensmannen i Lierne).

I dag er det få personer som benytter seg av det kommunale hjelpetilbudet innom rus, men det er sannsynlig et relativt stort mørketall i kommunen. Opplevelsen er at mange ikke tar kontakt eller ønsker å prate om sitt rusmisbruk, og det er derfor vanskelig å fange opp de som kan være i behov av hjelp.

I dag har Lierne kommune en ansatt i 20% stilling som rusfaglig ansvarlig. Denne personen arbeider med personer med rusproblemer, rusforebyggende arbeid innenfor kommunen og er ansvarlig for saksbehandling av skjenkebevillinger. Rusfaglig ansvarlig arbeider som del av tjeneste for psykisk helse og rus som er basert i Familieenheten. Det tilbys støttesamtaler i hjemmet, på kontoret eller på annet egnet sted. I stillingen inngår også støtte og hjelp til å mestre aktiviteter i hverdagen, hjelp til motivasjon og koordinering opp mot andre hjelpeinstanser.

Kommunalt rusarbeid må ta hensyn til at det kan være stor variasjon i den enkeltes rusmiddelproblemer og mestrings- og funksjonsnivå. Noen ruser seg i perioder, mens andre har en langvarig ruskarriere og kan ha omfattende helsemessige og sosiale vansker, og ha behov for bredt sammensatte tjenester.(regjeringen.no)

Med utgangspunkt i de HUNT -undersøkelser som er gjennomført i løpet av de siste årtiene kan man se at trenden er at folk bruker mer og mer alkohol.

Noen av de hovedfunn som viser dette fra HUNT2 til HUNT 3 er følgende:

- Voksne drikker mer og flere får alkoholproblemer

Kvinner drikker 35% mer nå enn på midten av 90-tallet; menn drikker 23% mer.

Økningen i alkoholbruk er tydeligst i de godt voksne aldersgruppene, 40+

- Menn drikker mer enn kvinner
- Vindriking har økt i alle aldersgrupper hos begge kjønn, dette er særlig tydelig blant dem

som er over 40 år

- Når mange drikker mer får flere problemer. Flere som blir avhengige.
- Når flere voksne får problematisk drikking, vil flere barn bli pårørende!
- De som begynner tidlig å drikke har økt risiko for å drikke mer, oftere, og få flere

alkoholrelaterte problemer senere.

- De som debuterer tidlig på alkohol har større risiko for utprøving/misbruk av narkotika?
- Trøndere topper statistikken i forhold til at det er ok at foreldre gir barn alkohol. (HUNT 2 og HUNT 3)

I dag er det få personer som anvender seg av det kommunale hjelpetilbudet innom rus, men det er sannsynlig et relativt stort mørketall innom kommunen. Opplevelsen er at mange ikke tar kontakt eller ønsker å prate om sitt rusbruk, og det er derfor vanskelig å fange opp de som kan være i behov av hjelp.

Samtidig er også opplevelsen at bruk av alkohol er forankret i tradisjoner og lokal kultur, og har positive verdier, dette er noe som kan ses over hele landet ifølge rapport fra helsedirektoratet. (Helsedirektoratet)

Ungdata-undersøkelsen i 2017 hadde 100% deltakelse fra Lierne kommunes ungdomsskole elever. Tallen fra Ungdata viser at 11 % av andelen ungdommer har svart at de har minst en gang siste 12 måneder har «drukket så mye at de har følt seg tydelig beruset». Tall for Trøndelag fylke er her 17% og for Norge 13 %.

Samme undersøkelse viser at 8 % av ungdommene svarer at de får lov av foreldre å drikke alkohol,

mens 81 % av ungdommene svarer at de ikke får lov å drikke alkohol. 11 % svarer at de ikke vet hva foreldrene mener om spørsmålet.

Ut i fra den seneste Ungdata -undersøkelsen (2017) var det 2% av ungdommene i ungdomskolen i Lierne kommune som hadde prøvd cannabis. I samme undersøkelse viser det på et landsgjennomsnittet der 4% av ungdomsskoleelever har prøvd cannabis.

I de seneste kan vi se en utvikling av at narkotiske stoffer blir mere tilgjengelig i hele landet.

Det er i dag enklere enn før å få kjøpt narkotiske rusmidler, og derfor blir også det forebyggende arbeidet med ungdom ekstra viktig for å bygge sterke individer med gode vaner som klarer å si nei og har forståelse om hva Narkotika kan gjøre med dem.

Helsedirektoratet sier at «Når det gjelder alkohol- og rusmidler finnes det en del kunnskap om hva som påvirker uheldig rusbruk, og ulike konsekvenser.

Faktorer som en god og trygg oppvekst kan virke beskyttende. Det samme kan bestemmelser om skjenking.

Det er videre kjent at ungdom som begynner å drikke tidlig i mange tilfeller har dårligere psykisk helse, et vanskeligere forhold til skole og foreldre og får oftere problemer senere i livet»

Kommunen har de siste åren lagt stort fokus på forebyggende arbeide på ungdomsskolene gjennom prosjektet Kjærlighet og grenser som er et universelt forebyggingsprogram, rettet mot familier med ungdom på 7. eller 8. årstrinn. (Ruskoordinatør).

Årsaker og konsekvenser:

Enklere å få tak i narkotiske rusmidler.

Når mange drikker mer, får flere problemer.

Når flere voksne får problematisk drikking, vil flere barn bli pårørende.

De som begynner tidlig å drikke, har økt risiko for å drikke mer, oftere og få flere alkoholrelaterte problemer senere.

De som debuterer tidlig på alkohol, er mer utsatt for å bli avhengige.

Faktorer som en trygg og god oppvekst kan virke beskyttende. Det samme kan bestemmelser om skjenking.

Ungdommer som begynner å drikke tidlig, har i mange tilfeller dårligere psykisk helse, et vanskeligere forhold til skole og foreldre, og får ofte problemer senere i livet. (Helsedir.)

5.6 Mat og måltider i barnehage, skolefritidsordning og skole

Det er frivillig foreldrebetalt matordning i både SFO og skole. Her serveres det mat til innkjøpspris hver dag. I barnehage og SFO er det flere måltider per dag. Kostnadene varierer noe, men prisvariasjonen er mellom kr. 10,- til kr. 15,- per dag, inklusive frukt og drikke. Det serveres minimum et varmmåltid per uke på alle plasser, og det legges stor vekt på et godt og sunt kosthold. Deltakelsen i matordning er tett opp mot 100 %.

Lierne kommune har i 2018 og 2019 mottatt skjønnsmidler til ordningen med måltider i barnehage og skole. Disse midlene har hatt to mål- økt fokus på varmmat, samt økt fokus på lokalprodusert mat. Våren 2020 vil deler av disse skjønnsmidlene brukes til å utarbeide bærekraftige modeller for måltidene som samtidig oppfyller kravene om sunne måltider i barnehage og skole. (Oppvekst – og kulturetaten).

6 Helsetilstand

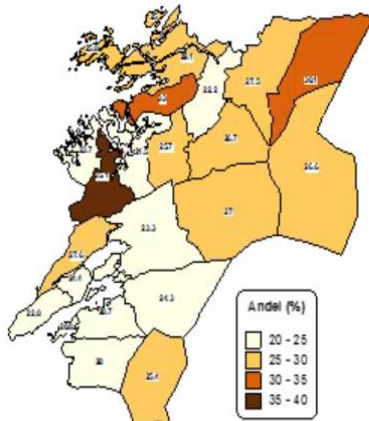
6.1 Forekomst av livsstilssykdommer

Andel med fedme (BMI over eller =30)

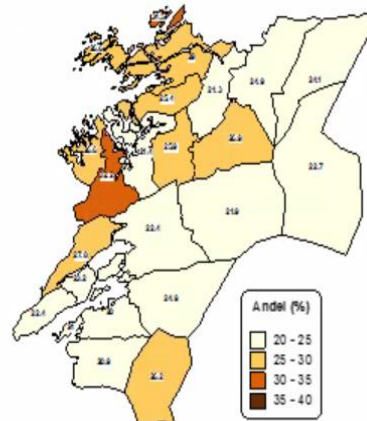
HUNT4-undersøkelsen viser at 26,6 % kvinnene i Lierne har fedme, og 22,7 % av mennene er i den gruppen.

Andel med fedme (%)

Kvinner (fylket: 23.3%)

Menn (fylket: 23.1%)

Kilde: HUNT4

Når det gjelder egenrapportert diabetes, er HUNT4-tallene for Lierne 5,9% for kvinner og 6,3 % for menn. Gjennomsnitt for gamle Nord-Trøndelag er henholdsvis 4,3% og 5,1%.

Høyt blodtrykk: 18% for kvinner og 22,6 % for menn. Gjennomsnitt for HUNT4-undersøkelsen viser 17,4% og 22,6%.

Langvarig begrenset sykdom:

32,7% av kvinner i Lierne har langvarig begrenset sykdom, og for menn er prosenten 32,1. Gjennomsnitt for HUNT-undersøkelsen viser 41,2 % og 36,7%.

I følge Folkehelseprofilen 2019, ligger Lierne kommune «signifikant bedre an enn landet som helhet» når det gjelder utlevering av antibiotika på resept. Oversikten viser derimot at «kommunen ligger signifikant dårligere an enn landet som helhet» når det gjelder hjerte- og karsykdom.

HUNT 4 viser at 24,2 % av kommunens kvinner «sjelden» spiser grønnsaker, og prosenten for menn er 41,5. Samme undersøkelse viser at 37,7 % av kvinnene sjelden spiser frukt, mens tallet for menn er på hele 68,3%!

I følge butikkene i kommunen har de nå gjort grep for å ha mer innbydende frukt- og grønt-disker, og i 2019 kom Matkroken Lierne på 2. plass i snitthandel for frukt og grønt per kunde for Coop-butikker med omsetning over kr. 10 millioner, og Kveli-Bua og Matkroken Mebygda kom på henholdsvis 2. og 3. plass for butikker med omsetning under 8 mill.

I Lierne kommune har innbyggere generelt god helse.

Det er stabile forhold ifht helsetilstand. Våre leger uttrykker ingen bekymring ifht nivå av sykdommer som krever ekstraordinære tiltak.

De viser til ingen generelt sett alvorlige funn.

Generelt kan man si at innbyggere i Lierne kommune har god helse.

Henviser blant annet til folkehelseprofilen som også bekrefter dette.

Utfordring som våre leger ser, er våre avstander. Opplevelse av at vi har høyere terskel for å gå på nødvendige kontroller. Dette kan også være en sunn/ frisk holdning.

Antagelse om at innbyggere her ønsker mindre oppfølging / går mindre til lege pga store avstander (Kommunelegene)

Konsekvenser:

Livsstilssykdommer er en samlebetegnelse på sykdommer eller lidelser et menneske kan få som resultat av egen livsstil. Livsstilssykdommer blir ofte omtalt som vår tids store helseutfordring.

Livsstil er en betegnelse for måten et menneske ut fra egne valg forholder seg til eget levesett, gjennom kosthold, fysisk aktivitet, inaktivitet og forhold til nikotin, alkohol og narkotiske rusmidler. Livsstilen er også avhengig av selvvalgt døgnrytme, søvmengde og stressnivå. I den forbindelse blir livsstil knyttet mot livskvalitet, som kan bli forringet dersom et individ ikke har et såkalt balansert forhold til disse variablene.

Sykdommer relatert til livsstil forårsaker mellom 70 og 80 prosent av norske dødsfall.

I Norge skyldes nesten fire av fem dødsfall hjerte- og karsykdommer og kreft, som stort sett kan relateres til livsstil.

Hjerte- og karsykdom er den vanligste dødsårsak for kvinner og menn i Norge. Diabetes, kreft og kronisk lungesykdom, går sammen med hjerte og karsykdom inn under samlebetegnelsen livsstilssykdommer.

For de som rammes, forårsaker hjerte- og karsykdom betydelig tap av livskvalitet. De fleste av årsakene til disse sykdommene skyldes faktorer ved livsstilen som vi kan påvirke selv; røyk, høyt blodtrykk, diabetes, overvekt, stress, forhøyede fettnivåer i blodet, for lite frukt og grønt og mangel på regelmessig fysisk aktivitet.

Lierne kommune har per i dag ingen Frisklivssentral. Frisklivssentralen er et tilbud for mennesker med, eller i risikogruppen for å få livsstilssykdommer. Målet til frisklivssentralen er å sette den enkelte i stand til å ta gode og sunne valg for varig livsstilsendring.

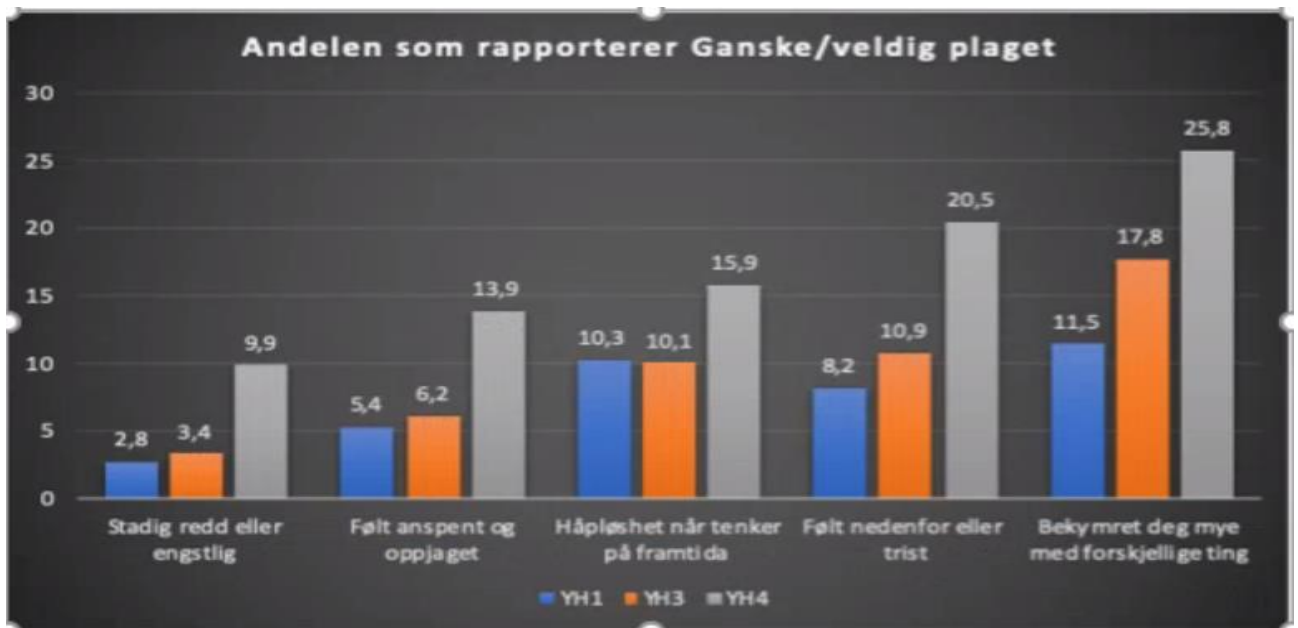
6.2 Data om trivsel og selvopplevd helse

Selvopplevd helse er et mye brukt mål på helse og sykkelighet i befolkningsundersøkelser. Det er et betydningsfullt mål på helse og er vist å forutsi senere arbeidsuførhet og dødelighet.

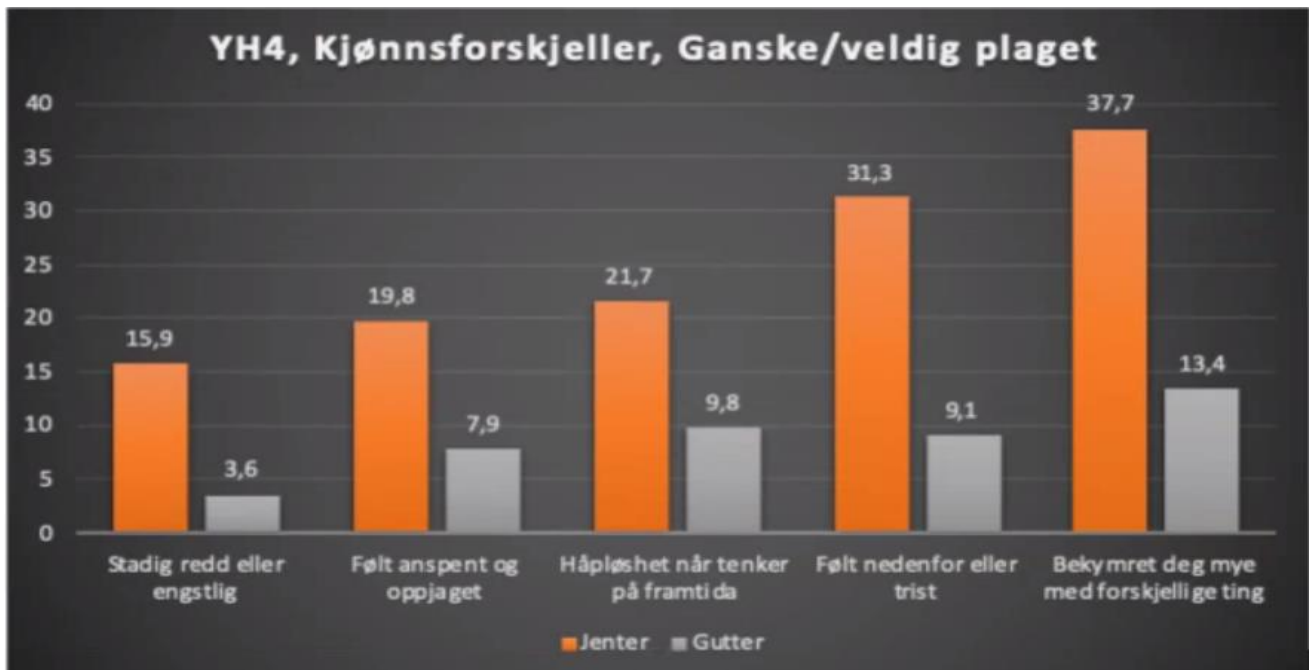
(Helse, kronisk sykdom og livskvalitet i Nord-Trøndelag 2017.19. Helsestatistikkrapport nummer 1 fra HUNT4. Erik R. Sund, Arnulf Langhammer, Steinar Krogstad)

Dette avsnitt må ses i sammenheng med avsnittet «Ufrivillig ensomhet» 3.8.

Etter gjennomførelsen av HUNT4 kan vi se en statistikk som viser resultatet fra 3 foregående Unghuntundersøkelser. Det viser tydelig at flere og flere unge rapporterer om økt engstelighet, anspenthet, håpløshet, tristhet og at de bekymrer seg mye.

Disse resultatene er fra hele «gamle» Nord-Trøndelag, men ingen ting tilsier at det er annerledes i Lierne enn i de andre kommunene som helhet.

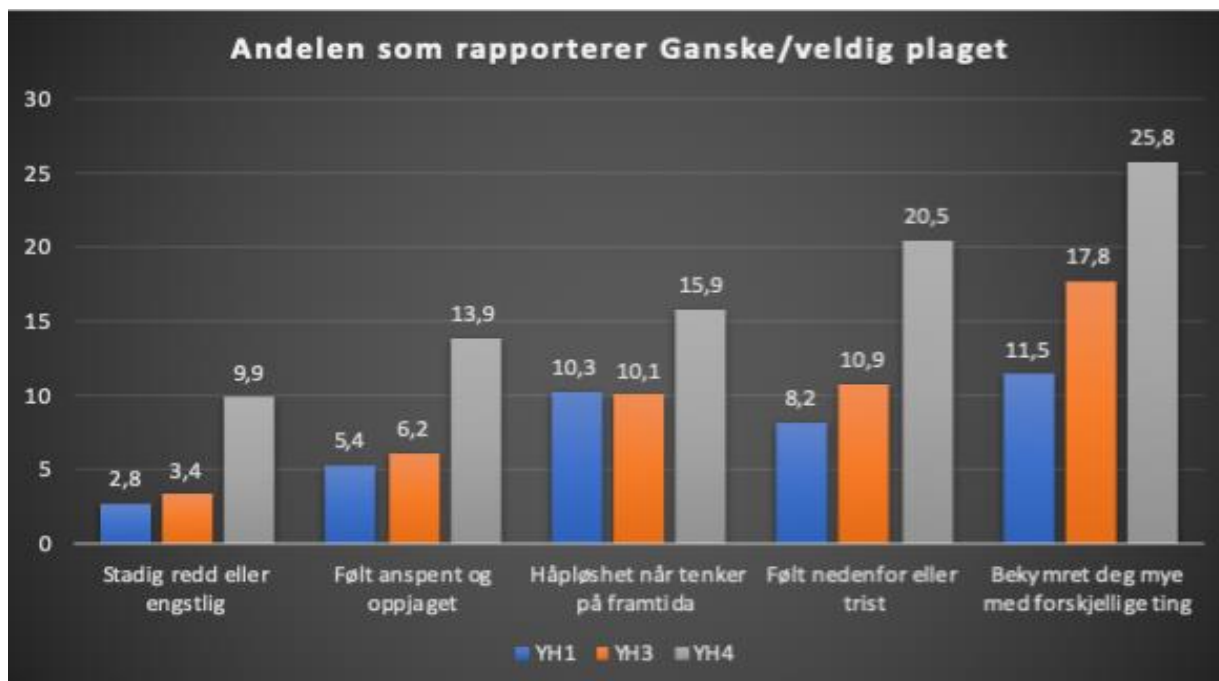

Dette bildet viser at jentene sliter mer enn guttene med sin selvopplevde psykiske helse.

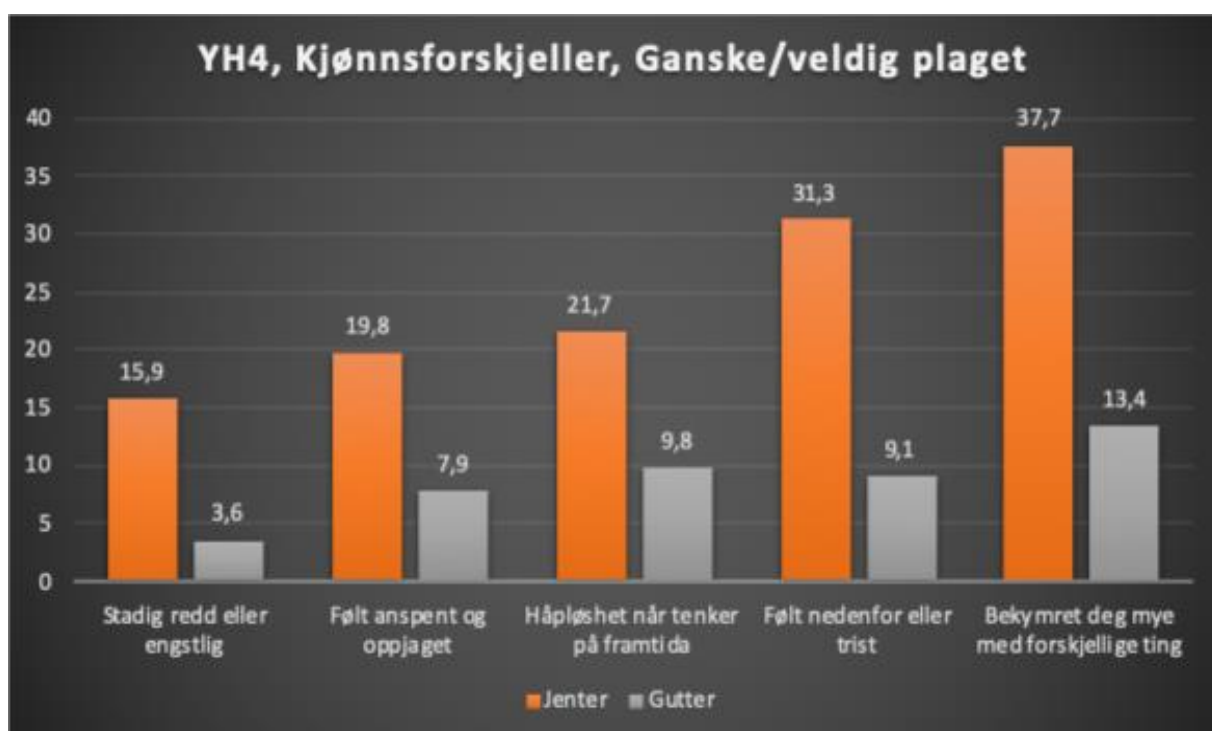
Dette gir oss ett hint om at det er viktig å jobbe forebyggende allerede med barn og unge og bygge et samfunn som gir redskaper og muligheter til å mestre livet og takle motgang og medgang de kommer å få gjennom livet.

Noe annet som er verd å legge merke til, er hvordan det fra tidligere år har endret seg fra å være eldre mennesker som har vært mest plaget av psykiske helseplager til at det nå er de unge som opplever å ha flest psykiske plager. På tabellene under ser vi resultatene fra HUNT 2, 3 og 4. Resultatet viser at menn oftere opplever færre mentale plager enn kvinner. Under HUNT 4 (2019) viser det seg at de under 50 år opplever flere mentale plager enn de som er eldre. De historiske dataene viser at eldres mentale plager har blitt færre i 2019 enn de var under HUNT 2 og 3 i hhv. 1997 og 2008.

Etter gjennomførelsen av HUNT4 kan vi se en statistikk som viser resultatet fra 3 foregående Unghunt undersøkelser. Det viser tydelig at flere og flere unge rapportere om økt engstelighet, anspenhet, håpløshet, tristhet og at de bekymre seg mye.

Disse resultater er fra hele Nord Trøndelag, men ingen ting tilsier at det er det er annerledes i Lierne enn i nordre Trøndelag som helhet.

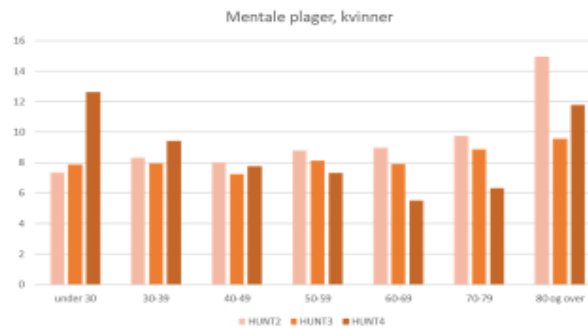
Det vi også ser og som vi i kommunen må være særlig oppmerksom på er at det spesielt er jentene som sliter med sin selvopplevde psykiske helse.

Dette gir oss ett hint om at det er viktig å jobbe forebyggende allerede med barn og unge og bygge ett samfunn som gir redskaper og muligheter å mestre livet og takle de motgangene og medganger de kommer å få gjennom livet.

Noe annet som er verd å legge merke til er, hvordan det fra tidligere år har endret seg fra å være eldre mennesker som har vært mest plaget av psykiske helseplager til at det nå er de unge som opplever å ha flest psykiske plager. På tabellene herunder ser vi resultatene fra HUNT 2, 3 og 4 i de tre søljene. Resultatet viser

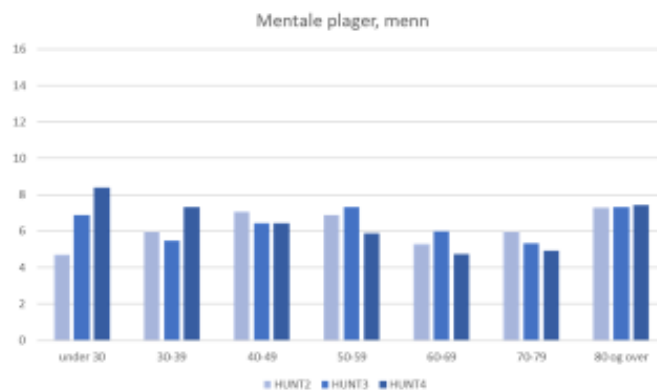
at menn oftere opplever færre mentale plager enn kvinner. Under HUNT 4 (2019) viser det seg at de under 50 år opplever flere mentale plager enn de som er eldre. De historiske data viser at eldres mentale plager har blitt færre i 2019 enn de var under HUNT 2 og 3 i hhv. 1997 og 2008

Mentale plager, kvinner

Søylene over viser hvilken alder kvinnene i gruppen tilhører. Yngst og lengst til venstre er de under 30 år og søylene lengst til høyre representerer de over 80 år. De tre søyler i hver sin farge representerer HUNT 2, 3 og 4.

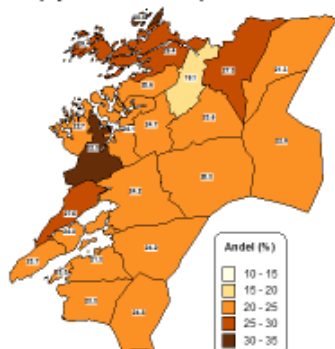
Mentale plager, menn

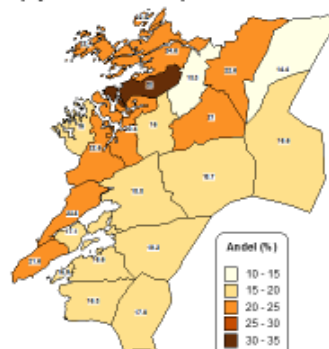
Søylene viser hvilken alder de i gruppen tilhører. Yngst og lengst til venstre er de under 30 år og søylene lengst til høyre representerer de over 80 år. De tre søyler i hver sin farge representerer HUNT 2, 3 og 4.

Dårlig egenvurdert helse (%)

Kvinner (fylket: 24.1%)

Menn (fylket: 18.6%)

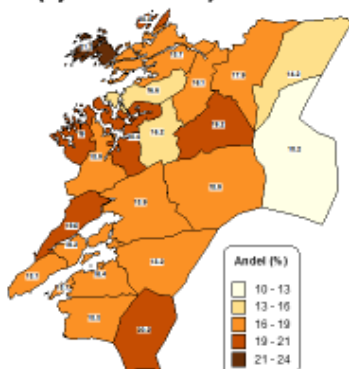

I Lierne som helhet vurderer opp til 20-25 % selv, at de har en dårlig helse. Dette er ikke ensbetydende med at det er dårlig psykisk helse, men vi vet at den fysiske og psykiske helse henger sterkt sammen.

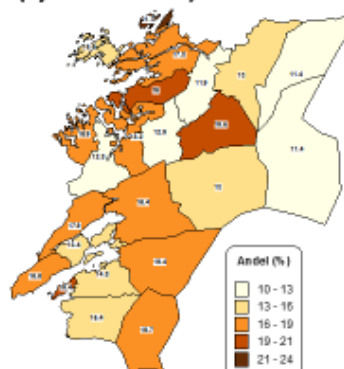
Den opplevde livskvalitet for menn og kvinner i Lierne, illustrert herunder, ligger på omtrent på samme nivå som i 2008 (mellom 10-15 %), mot det i fylket som helhet har gått opp fra ca. 13 % til nå 15,8 for menn og 18, 2 for kvinner.

Dårlig livskvalitet (%)

Kvinner (fylket: 18.2%)

Menn (fylket: 15.8%)

I tjenesten for psykisk helse og rus for voksne under Familieenheten opplever vi at mange ønsker å komme i kontakt med oss og at mange ønsker kontakt oftere enn det vi kan tilby. Noen kontakter oss direkte og noen blir henvist via legen. Det er veldig ulike problemstillinger personene som henvender seg til oss ønsker hjelp med. Det kan være personlige kriser, kriser i en relasjon, takling av kort- eller langvarig sykdom, forebyggende behandling og samtaler for personer som er i risiko for å utvikle alvorligere sykdommer. Noen få har vi kontakt med bare noen enkelte måneder, men de fleste har ønsker og behov av støtte over flere år. Vi jobber for at vi skal være lett tilgjengelige og at man skal kunne komme på sin første samtale innen få uker, helst innen noen dager. Vi vet at jo raskere vi kan tilby hjelp, desto enklere blir det å forebygge at plagene blir store og uhåndterbare.

Vi har samarbeid med spesialisthelsetjenesten innen psykiatri og rus på sykehuset i Namsos. Hvis de som kontakter oss, har større behov av behandling enn vi har mulighet for å tilby, kan vi henvise dem dit for annen type av behandlingsinnsats både poliklinisk og opphold på sykehus. Ofte har personer både kontakt med oss i kommunen og med spesialisthelsetjenesten samtidig.

Hvordan vi oppnår at de aller fleste trives og opplever god helse og livskvalitet i Lierne er et spørsmål som ikke kan besvares enkelt. Det vi vet er, at det er hele samfunnet med både frivillige foreninger og enkeltpersoners innsatser, barnehager og skoler samt det profesjonelle helseapparat som behøves for å nå et mål om bedre trivsel for alle.

Årsaker:

Hva som er grunnen til disse resultatene er noe mange forskere innen helse og samfunnsutvikling jobber med å finne ut, men svaret er ikke enkelt. Det vi vet er at det er viktig for hver enkelt person, at de har noe og noen viktig å leve for og at de har mulighet å gjøre noe sammen med noen de ønsker å dele opplevelser med. Dette gjelder uansett om man er funksjonsfrisk eller ikke. Behovet for å kunne delta i aktiviteter minsker ikke fordi man har vanskelig å ta seg ut på egne hånd.

Konsekvenser:

I Lierne kommune forsøker vi nå med utgangspunkt i ABC-modellen for bedre mental helse å jobbe ut fra at alle som ønsker det, skal kunne ha noe meningsfylt å gjøre sammen med noen andre.

Når vi i denne sammenheng ser at opp til hver femte person i Lierne opplever seg ufrivillig ensomme, er det viktig at vi alle er oppmerksomme på denne gruppen for å kunne forebygge den negative helsesituasjonen som dette kan medføre. Dette er noe regjeringen ønsker at vi ute i kommunene skal ha fokus på. I Stortingsmeldingen: Meld. St. 19 (2018–2019) «Folkehelsemeldinga — Gode liv i eit trygt samfunn» er fokus bl.a. å forebygge ensomhet og sosial ulikhet.

Det som er viktig å tenke på, er at dette ikke er noe helsesektoren kan gjøre alene, men noe vi må hjelpes med å få til, alle som bor i kommunen. (leder psykisk helse for voksne).

Konsekvenser, se også 3.8.

Psykiske helseproblemer er i dag blant våre største folkehelseproblemer. Psykiske plager påvirker individets daglige fungering og resulterer ikke bare i stor følelsesmessig lidelse og redusert livskvalitet, men kan også lede til fremmedgjøring, stigmatisering, diskriminering og ekskludering, nedsatt somatisk helse og økt dødelighet.

Ettersom psykiske vansker ofte debutterer tidlig og har en tendens til å vedvare, har de ofte alvorlige konsekvenser på en rekke livsområder, og medfører gjerne økonomiske og sosiale belastninger også for pårørende.

Folkehelseinstituttet.

